

NARODNI
DOM
MARIBOR

KONCERTNA
POSLOVALNICA

Orkestrski cikel 2018/2019

5. abonmajski koncert

Dvorana Union, Maribor, 16. maj 2019 ob 19.30

DANSKI KOMORNI ORKESTER

ÁDÁM FISCHER, dirigent

SPORED

Joseph Haydn (1732–1809)

Uvertura k operi *Nagrajena zvestoba*, Hob. XXVIII/10

I. Allegro

II. Poco adagio

III. Presto

Wolfgang Amadeus Mozart (1756–1791)

Simfonija št. 38 v D-duru, KV 504, »Praška«

I. Adagio – Allegro

II. Andante

III. Finale: Presto

Ludwig van Beethoven (1770–1827)

Simfonija št. 4 v B-duru, op. 60

I. Adagio – Allegro vivace

II. Adagio

III. Menuetto: Allegro vivace – Trio: Un poco meno allegro

IV. Allegro ma non troppo

Ustvarjalnost **Josepha Haydna** je tesno povezana z družino Esterházy, katere dvorni uslužbenec je bil skladatelj vse od leta 1761, najprej kot pomočnik kapelnika in od leta 1766 kot kapelnik. Naloge, ki jih je moral opravljati, so bile številne in so obsegale praktično skrb za vso glasbo na dvoru. Haydn je tako pisal simfonije, godalne kvartete in godalne trie, ki so vključevali posebno inačico godala, bariton, na katerega je še posebej rad muzical princ Nikolaus Esterházy. Princ se je leta 1776 odločil za dobro reorganizirati dvorno gledališko življenje in je na dvor vpeljal vsakoletne gledališke sezone, kjer so se izvajale opere, govorne drame in opere z lutkami. V resnici so gledališke predstave potekale tako rekoč sleherni dan, ko je bil princ v svoji rezidenци. Sprva so prevladovalе govorne drame (leta 1778 so uprizorili 184 dram in »zgolj« 50 oper), nato je začelo število opernih večerov počasi naraščati in je leta 1786 doseglo 124 izvedb. Haydnova zadolžitev je bila, da priredi obstoječe opere, nadzoruje prepisovanje notnega gradiva in pripravi izvedbo s pevci in orkestrom. Tako je šlo skozi Haydnove roke kar 88 različnih produkcij, hkrati pa je še sam prispeval svoja izvorna operna dela.

Leta 1780 je Haydn napisal opero *Nagrajena zvestoba* (*La fedeltà premiata*) za otvoritev novega gledališča. Gre za komično opero pastoralnega značaja, katere končni zaplet razreši Diana, boginja lova. Zato ne čudi, da je Haydn že v uverturi izpostavil delež rogov kot tipičnih lovskih instrumentov. Uvertura se pričinja s slovesnim zvokom celotnega orkestra, po dramatičnem premoru pa nastopita rogova z motivom, ki ga je Haydn prilagodil iz zbirke klicev rogov. Uvertura je na-

pisana v klasični sonatni obliki: v izpeljavi je tematsko gradivo podvrženo močnemu modulacijskemu delu, ponovitev tem zaznamuje reprizo, ki pa se konča presenetljivo, s počasnim zvočnim zamiranjem. Ker se te opere po krstni izvedbi ni več izvajalo, je Haydn uverturo uporabil za finale svoje *Simfonije št. 73*, ki je dobila podnaslov *La chasse, Lov*.

Šest let kasneje je nastala **Mozartova Simfonija št. 38**. Zanimivo je, da je Mozart v času delovanja na Dunaju (1781–1791) napisal le šest simfonij: kot svobodni glasbenik se je moral preživljati s salonsko komorno glasbo, s klavirskimi koncerti, v katerih je sam briljiral kot solist, slavo pa si je želel zagotoviti predvsem z operami. Izmed teh šestih simfonij zavzema posebno mesto *Simfonija št. 38*. Nastala je leto in pol pred zadnjimi tremi simfonijami, s katerimi je skladatelj stopil na povsem novo simfonično pot, vsebuje pa tudi samo tri stavke (je brez plesnega menueta). Na vprašanje, zakaj je Mozart izpustil plesni stavek, ni jasnega odgovora. Muzikolog Alfred Einstein je predlagal, da je Mozart »v treh stavih povedal vse, kar je treba povedati«, a prav tako verjetna je razlaga, da je simfonija že nastajala z mislijo, da se ne izvede na Dunaju, kjer je bila štiristavnost pravilo. Simfonija je bila končana že decembra 1786 (nastala je za serijo adventnih koncertov na Dunaju), torej dober mesec pred Mozartovim odhodom v Prago, kamor je skladatelj odšel, da bi se udeležil izredno uspešne premiere *Figarove svatbe*; v Pragi so konec istega meseca izvedli tudi njegovo *Praško simfonijo*.

Simfonija se prične s počasnim uvodom, katerega glavnaloga je, da preko nenavadnih modulacij pravza-

prav utrdi osnovno tonaliteto, D-dur. Tako v uvodu paradoksnost prevladuje demonska tonaliteta d-mola, ki je dve leti kasneje zaznamovala opero *Don Giovanni*. Tudi sicer si simfonija z opero deli značilno prestopanje med smrtno resnim karakterjem in zmagovito življenjsko silo. Glavnih odlik simfonije pa ne gre iskati samo v simfonični resnosti, zgoščenosti idej in emocionalni zrelosti ter poglobljenosti, temveč predvsem v popolni združitvi kontrapunktično poživljenega instrumentalnega stavka s polnokrvno melodiko odrskega dela. Ne da bi svoji operi zares citiral, se je Mozart približal aluzijam na *Figarovo svatbo* in *Don Giovannija*. Ostri kontrasti med forte in piano dinamiko v počasnem uvodu spominjajo na prizor s Komturjem iz *Don Giovannija*, v stranski temi drugega stavka so varirani motivi, ki določajo obrise dueta med Don Giovannijem in Zerlino (»Andiam, andiam, mio bene«), finale pa izkazuje melodično bližino z duetom »Aprite, presto aprite« iz drugega dejanja *Figarove svatbe*.

Medtem ko je Haydn napisal več kot 100 simfonij in Mozart več kot 40, se je **Ludwig van Beethoven** ustavil že pri številki 9. A po mnenju mnogih kasnejših skladateljev, muzikologov ter tudi laičnega občinstva naj bi se prav v tem ciklu skrivalo marsikatero najpopolnejše glasbeno delo; seveda pa se ocene, katera izmed simfonij najbolj izstopa, razlikujejo. Še največ negotovosti pušča pri Beethovnovih naslednikih *Četrta simfonija* iz leta 1806, ko je skladatelj hkrati ustvarjal še *Četrta klavirski koncert*, *Violinski koncert* ter godalne kvartete, posvečene knezu Rasumowskemu, poleg tega pa so tedaj že nastajali tudi osnutki za *Peto simfonijo*. Tedanja kritiška

peresa so pisala, da je nova mojstrova simfonija presurova, po slogu muhasta, da jo napolnjuje vse preveč detajlov in da nima poduhovljene enostavnosti. Takšen vtis nas danes vsekakor preseneča, saj je prav *Četrta simfonija* obveljala za skladateljevo najbolj neobremenjeno simfonijo, brez prave demoničnosti, številnih ekstravagantnosti, nagnjenosti k titanskemu in dramatičnemu, kar so vse značilne poteze številnih drugih Beethovnovih simfoničnih del. Že Robert Schumann je zapisal, da se mu zdi *Četrta simfonija* kot »mršava grška muza, stisnjena med dva severnjaška giganta« (meril je na *Eroico* in *Peto simfonijo*). Nепretencioznost simfonije ni preveč navduševala niti Richarda Wagnerja, ki jo je označil za »hladno«; vendar se v tem odklonilnem stališču zrcali že nekaj bistvenih potez simfonije – Wagner je pač v Beethovnovem opusu iskal programe in svetovnonazorska sporočila, s katerimi je skušal utemeljiti in iz njih izpeljati svojo idejo glasbene drame. Veliko bolj neodvisno in s tem ustrežnejšo oceno simfonije je podal Hector Berlioz, ki je menil, da je Beethoven v *Četrthi simfoniji* opustil »odo in elegijo [...] z namenom, da bi se lahko obrnil nazaj k manj sublimnemu in manj viharnemu, toda morda zato prav nič manj zahtevnemu slogu *Druge simfonije*. Karakter *Četrte simfonije* je na splošno živahen, svež, resen ali nebeško občutljiv«. In res, zdi se, da se Beethoven v *Četrthi simfoniji* odpoveduje veliki simfonični formi (tudi orkester je pomanjšan, saj je predpisana ena sama flavta), stavki niso podaljšani, temveč prej okrajšani – skladatelj je na ta način stopil v dialog s simfonično tradicijo 18. stoletja in pogledal nazaj k svojemu učitelju Haydnu.

Počasni uvod nam še ne razkriva, da se bo pred nami razgrnilo neobremenjeno klasicistično delo, toda uvodna temačnost je zgolj kontrast, na podlagi katerega lahko nato v popolni sončni bleščavi zažari prva tema sonatnega stavka. In ta preseneča že zato, ker je izpeljava razmeroma kratka; zdi se, da Beethovna tokrat ne zanima procesualna logika, temveč veliko bolj polet in elan glasbenega toka. Sonatno je oblikovan tudi drugi stavek, vendar imamo (v značilni Mozartovi maniri) opraviti s sonato brez izpeljave, medtem ko repriza prinaša močno ornamentirano ponovitev obeh melodičnih misli. Ambivalentni protipol prevladujoči spevnosti predstavlja v tem stavku nemirna, punktirana ritmična figura, ki deluje kot nekakšen ostanek simfonične teže preostalih skladateljevih simfonij. V scherzu je Beethoven prvič uporabil formo, v kateri se trio ponovi, zato se oblika raztegne v pet delov (ABABA), finale pa se dokončno predaja motorični hitrosti in ritmični sili, ki mestoma spominja na gladko tekoči *perpetuum mobile*.

Gregor Pompe

DANSKI KOMORNI ORKESTER

Danski komorni orkester je od leta 1939 deloval kot eden Danskih radijskih orkestrrov, leta 2015 pa se je osamosvojil.

Naveza z današnjim šef dirigentom Ádámom Fischerjem se je pričela leta 1997. Z njim je orkester razvil prefinjen in energičen način igranja, kjer izstopa klasični repertoar. Glasbeniki so leta 2013 izdali posnetke celotnega opusa Mozartovih simfonij, ki so zaradi prelo-

mnih interpretacij pritegnile mednarodno pozornost. Orkester je zanje prejel prestižno nagrado ICMA.

Že leta 2013 so glasbeniki pričeli s snemanjem Beethovnovih simfonij, vendar se je zaradi prestrukturiranja v letu 2015 zaključek projekta zamaknil v maj 2019. Tako so vsi posnetki Beethovnih simfonij nastali v času, odkar orkester deluje samostojno, neodvisno od Danskega radia. Posnetki so nastajali takoj za intenzivno in zelo dobro obiskano serijo koncertov v koncertni dvorani nekdanjega Radia v Københavnu, kjer je danes danska Kraljeva akademija za glasbo.

Danski komorni orkester vztraja pri tem, da se je treba osredotočiti na družbeno pomembnost glasbe. Tako skrbi za razvoj talentov, za komuniciranje in razvijanje novih koncertnih oblik. Že od nekdanj premošča razdalje in povezuje različne glasbene žanre in tradicije ter zavzeto in profesionalno sodeluje tako z umetniki klasične in popularne glasbe kot tudi filmske glasbe in predstav. Danski komorni orkester želi biti orkester za vsakogar.

ÁDÁM FISCHER

Madžarski dirigent Ádám Fischer (1949) se je po končanem šolanju na Konservatoriju v Budimpešti izpopolnjeval na Dunaju. Danes velja za enega najbolj iskanih dirigentov tako za operni kot tudi koncertni repertoar. Sodeloval je s številnimi vodilnimi mednarodnimi orkestri in operami, med katerimi izpostavimo Dunajsko državno opero, La Scalo, Metropolitansko opero ter Dunajsko in Londonsko filharmoniko. Leta 1998 je postal glavni dirigent Danskega komornega orkestra pri Danskem radiu in še danes ostaja močan pobudnik orkestrske dejavnosti tako doma kot na mednarodnem področju. Od sezone 2015/2016 je Fischer tudi šef dirigent Simfoničnega orkestra iz Düsseldorfa.

Letos je revija *BBC Music Magazine* Ádáma Fischerja nominirala za nagrado za najboljši klasični posnetek, in sicer Mahlerjeve *Prve simfonije* s Simfoničnim orkestrom iz Düsseldorfa.

NAPOVEDUJEMO IN VABIMO

Koncertna sezona 2019/2020 **Barvite glasbene krajine**

V prihajajoči sezoni bomo glasbeno Brezčasje užili še intenzivneje, v obsevu barv! Zazvenelo bo v mogočnih tonih kanoničnih del Ludwiga van Beethovna, čigar 250-letnica rojstva bo v letu 2020 zaznamovala ves glasbeni svet in seveda tudi naše koncertne sporede.

Obarvalo pa ga bo še vznemirljivo odkrivanje neštetihs nians priljubljenih mojstrov in W. A. Mozarta, F. Mendelssohn-Bartholdyja, E. Elgarja, J. Haydna, F. Schuberta, R. Schumanna, D. Šostakoviča in J. Brahmsa, na prvi pogled dobro znanih skladb, a vselej vznemirljivih in drugačnih, ko zazvenijo v izvedbi mojstrskih interpretov, kot so Komorni orkester iz Basla, Beethovnov orkester iz Bonna, Piotr Anderszewski, Daniel Müller-Schott, Simon Trpčeski in mnogi drugi.

Vse ljubitelje vrhunske glasbene umetnosti vabimo, da si podrobno o programih, nastopajočih ter vpisu v abonma preberete v brezplačni programski knjižici ali na naši spletni strani www.nd-mb.si, se prijavite na naš e-novičnik in nas spremljate na družabnih omrežjih, kjer bomo razkrili vse podrobnosti in zanimivosti o vznemirljivi novi sezoni.

Vpis v abonmaje Orkestrski in Komorni cikel poteka med 15. majem in 4. junijem v Informacijski pisarni Narodnega doma Maribor.

Prisrčno vabljeni.

◀ NARODNI DOM MARIBOR ▶

Informacijska pisarna Narodnega doma Maribor

Uradne ure: delavniki od 9.00 do 16.00, v sredo od 9.00 do 17.00,

v soboto od 9.00 do 12.00 ter uro pred prireditvijo. **Dvorana Union:** uro pred prireditvijo.

☎ (02) 229 40 11, 229 40 50, 031 479 000, 040 744 122

✉ vsstopnice@nd-mb.si; **spletni nakup vstopnic:** <http://nd-mb.kupikarto.si/>

📘 www.facebook.com/narodni.dom.maribor 📺 www.nd-mb.si

VEČER
RADIO CITY
maribor24.si

Naklada: 500 kosov, brezplačen izvod.